KISASSZONYNAPJA MÁRCIUS HAVÁBAN

A szegedi egyetem erdélyi hallgatóinak küldöm.

Újra indul a sok nehéz vonat;
Újra lobog a búcsu-keszkenő:
Egyetlen zászlónk, ami megmaradt.

Újra indul a sok nehéz vonat.
És a sinek, a szörnyü vas-erek,
Amiken át a vérünk elszivárog:
Komoran döngenek.

Újra lobog a búcsu-keszkenő;
A Fellegvár be szívszakadva nézi,
S be némán nézi a Felek-tető,
Újra lobog a búcsu-keszkenő.

Kisasszonynapja márciusba tévedt.
Nézzétek e tavasszal búcsuzó,
Ősi fészkét elhagyó fecskenépet.
Kisasszonynapja márciusba tévedt.

Mint Pókainé drága fiait,
Ők se tudják, hogy melyiket szeressék:
A szabadságot ott, — vagy a hazát itt?...
Mint Pókainé drága fiait.

És aztán mégis indul a vonat
És mégis leng a búcsu-keszkenő:
Egyetlen zászlónk, ami megmaradt.

K. 1922. III. 13. REMÉNYIK SÁNDOR.

Bábakalács.

(Kis regény.)

Virág. Te nem ismered. Hazája Keletázsia, japánul „mi ha-té"-nek hivják. Magas fensikokon terem, ritkás csoportokban, ugy ül a sziklák mohán, mint a tavirózsa az egyforma zöld vizen. Csipkés, lapátos, nyolc-tiz zöld pergament levél veszi fehér, szalmafogásu, fényes szirmu virágát körül. Minden levél bokor közepén egyetlen egy, zömök, makacs, szivós, egészséges, kemény, szüz, kevés igényü: erősen figurális jelensége a havasoknak. Más földbe átplántálva meg nem él, de szobadisznek évekig eláll. Évelő növény. Kora négy-öt generáció. Keletázsiában acélpengék edzési rajzain felismerhető, hogy tégelyekben öntött acél frissitésére használták. Mi-ha-té: azt jelenti, hogy „boszorkány kalácsa", monda szerint a hegyvidékek boszorkány gyüléseire virradó reggel találják lakomák maradékaiképen a havasi pásztorok.

Virág. Csak Keletázsiában él és a Székelyföldön.

*

Marosszéken pedig nemcsak sárgult már, de pattogott a szőlő. A délutáni napban ugy illatozának a dombok, valamint májusi eső után a borostyán, s részeg rigók kacagtak a venyigék között. Az andrásfalvi határban feslett, bomlott a nedves, mézajku Jardovány szikkadó tövén, mint az otthonhagyott asszony fölgyülemedett, éledő, temető csókja. S lassan hullatta be a lugasok sorát a vetkező andrásfalvi erdő. Farsangi csapatokban jött olykor-olykor az erdőmélyből a tiz-husz gyerkőcnyi szél, s ahogy a nyomáson a szélekre ért egy-egy menád, neki tántorgott a cserefáknak s pazarló, könnyelmü, erőtlen-sulyos kezekkel rázta az ősz hervadt aranyát a nyárádmenti völgyön végig.

Barabás bá megállt az élen. Tar koponyájáról elförülte a permeteg verejtéket, szemére huzta a hanyatt bukó nap fénye elől kalapját, könyökének alá támasztotta somfabotos másik kezét, egy lábáról levette teste sulyát, köpött egyet a helyben maradás megpecsételése végett, aztán lenézett az öntött ezüstre, melynek köntösében ment, mendegélt a Nyárád. Barabás bának egy nagy, nagy esthajnali sóhajtás volt a képe, hogy: Istenem, ha gonddal is, de szépet adtál, dicsértessék érte. Egy darabig csupa nagy elnyugovás volt a szemlélődése, mondván, hogy rendén elérkezénk ez utolsóig, az élet mind egy szemig csürbe van már takarva, a csokfalvi lejtőn most ereszkedik bé épen az utolsó két szekér tök, Harasztkerék is küldé már a dézmát, Sárosról holnap jön Farkas, a zsidó, Nagyegrestő, Szénaverős, Zágor, Szövérd, Vaja, Ákosfalva, Cserefalva, Szováta, Kendő — mindenütt megvala immár aratás, cséplés, törés, takarás, csak még Lázár Andrással, a balavásárai fogadóssal, meg Simó Ábellal, a göcsi kocsmárossal nincs még traktus az idei borra. Barabás György elfordult a naptól és most a dolgok árnyékos felére nézett.

Lenn a huszonhat veresfenyő között a kúriának francia tetejére bogozgatá szövött szálait az érkező este. A magas kőfalon belül kemence lángja, kémény füstje, fehérnép éneke, kut nyitorgása mozdult. A visszájára nyitott első kapuban ült, mint két bálvány nagy unottságos mozdulatlanul nagyegrestői, göcsi és kereki Egresteöy Dániel tekintetes táblabiró ur két kedves kopója. A „palotában" világ még nem égett s a tekintetes asszony a tornác fájának támaszkodva nézte, mint küldi üzenetét elé ide is az ősz. Mint takarja be az ágyasoknak még lenni, még élni, még napsugárban fürödni akaró őszi rózsáit a langy, süppedős, bomló avar.

Barabás egyet rántott a zekéje vállán. Lomha, lassu lebbenéssel két varju surlódott alá a borostás, őszös, kevés szinü égről.

— Egyre gondolánk tekéntetes asszony — monda magában, ahogy elindult a göcsi alj elé.

És a szentgyörgyi uton jöve az este, s kezében fülénél fogva a rakonca szél. Már barnába mélyült a sárga arany s mély biborába a rózsaszin. Az árnyék és a hüvös e pillantásban egyannyit ért. Dániel ur is érezte. Eddig még bor melegje edzé a testét, eddig még az volt, aki elindult, hanyag, négylovas, eburafakó kedvvel. Aki töltött pohárból virtusos szomjjal itta a mát. De eljött az este, s aki tétlenül ül a hintójában, annak valami takaróba kell vonni magát a hivatlan jövendő hideg elől. Mert estefelé: hazafelé, és hazafelé: estefelé.

Márton elkáromkodta magát az ákosfalvi lejtőn: . . . — a keserves anyjának, — azzal lefogta a lovakat. — Mi az? — riadt fel Dániel ur. — Elrugta magátú Pali a csizmáját valahó, hogy a kénköves istennyila . . . — sóhajtott a legény, azzal ment megnézni a már megnézhetetlent.

— Te Márton, — kiabált Dániel ur — ha volt szemed, nem látni meg Vásárhelyt, hogy gyenge a vasalás, hát ha sántán érünk Palival haza, én ugyan teszek róla, hogy ne legyen. Az Isten tett volna szolgabirónak Moldovába, hát mit tátod a szájad? — Azt instállom tekéntetes ur, hogy megvan a patkó s egy szál szegön fütyög az egész. — Az ostorhegyes nyugtalanul állta, míg le-

került talpáról a vas, félhét felé járt az idő, embernek, lónak illik már ilyenkor haza vetődni.

Mikor az ákosfalvi kovács elkészült s Márton ujból megereszthette a négy mént, Dániel urban már felgyöngyözött a megbékélés az igazság utján. Baj nem jár magában. Ez volt a harmadik ma mái nap, ezzel ki vagyon a sátán rovása. A kovácsnál a félszerben egy nagy rakás hordóabrincsot látott s eszébe jutott a vége felé járó szüret. A bornak már az utolsó cseppje is elpárolgott fejéből s tisztult, szilveszteri lélekkel nézett végig a dolgok rendjén. Hogy is volt csak: Ő, nagyegrestői, göcsi és kereki Egresteöy Dániel ötvennyolc éves nemes ur, volt marosszéki táblai biró, tizenhat faluban birtokos, nős ember, nyolc gyermek apja, kiszolgált százados, etc. etc., ő, ha már a dolgot bevallani muszáj, hát egy kicsit hagyta magát, lóvá tenni nagyon, ezelőtt vagy husz, huszonöt esztendővel. Hagyta magát. Jött valaki, azt mondta neki: „Te Dani. Toldalaghy Ferenc (az apádat jól ismerte) azt üzeni neked, hogy jelenj meg a jövő heti sedrián, beszéde lenne véled." — Te, Dani, mentél, . . . ó, igen, excellenciás uram, . . igen kitüntet a kegyessége, igyekezetem lesz, hogy megháláljam irántam való jóindulatját . . . Akkor jött a táblabiróság, amiatt hetenként egyszer be kellett menni Vásárhelyre, (iszen, voltál te már ott azelőtt is) megtörtént, hogy két-három napig eltartott a sessió, mi egy más (nem hal bele az asszony) társaságba is el kelletett vagy egyszer menni s a megyebálon a cukorrózsa alispánné (az, akinek napoleoni veterán volt az ura), rátette rizsporos, kövérkés kezét a dolmányod ujjára: „Hát magát édes Egresteöy már sohase látjuk . . .?" Mindenki csak egy szóra kért, látod. S még ki sem volt mondva az az egy szó, te már tudtad, hogy sok, sok mondatból áll az elvárt felelet. Hát nem volt elég erő a kezedben és nem volt elég szeretet a szivedben? — Kacagás — mondá Dániel ur, azzal átült a hintó másik párnájára, hogy jobban megértethesse magát azzal a másikkal — kacagás. Fiatalság bolondság, s ez a szép épen benne. Ki tudná ezt megállani, akinek gondolat, képzelet, suly van a velejében, hogy bármenynyire is szereti a maga faluját, egész kenyerét abban egye meg. Hogy bármennyire is szereti a maga asszonyát, egész életét az ő szoknyája ráncaiban töltse el. Akartam, tettem, örültem, szenvedtem, voltam. Hisz olyan egyszerü és olyan természetes lesz idővel minden, törekvés, igény, vágy, hóbort szinét, szagát veszti. S ami megmarad, az csöndes, nyugodt, derüs és igaz lesz, mint egy vasárnap délelőtti falusi ház, melyből kijő egy fehérhaju öregasszony, elsimogatja az ember arcát és a szemébe néz: „Nohát, Dani fiam . . . Ugy-e sekély volt a tegnapi, a felszini arany. Ugy-e nem ért annyit, mint egy falás fekete kenyér, mint egy marok fekete föld. — A hintó most ért a göcsi határba. A falu aludt már. Itt-ott égett valahol még világ, kit a vénsége, kit a fiatalsága nem hagyott aludni. Itt lenn a völgyben már gyült az éji hideg, éles, mély árnyékot vetett a házak fődele, szikrázott a csillag. Márton hátrafordult a bakon: „Hóharmat lesz az éjjel tekéntetes ur." Dániel ur az átványolt lelkében érezte, szagolta az otthoni földet, mely addig mély, ameddig éri és addig az övé, ameddig akarja, melyre nem un rá, ha ingyen adódik, mint az asszony, melyet nem hagy ott, ha drágán követel, mint a megvilágosodott Amerikából visszavándorolt paraszt.

Márton lépésre lassitott. Castor és Pollux eszeveszett tigrisjátékkal támadták meg az egykedvü, porlepte hintót, mely most fordult az egyjáratu kúria utra. Krisztina asszony összerezzent ágyasházában, hol a bevasalt fehérnemüt rendezgette éppen. A nyitott sifonokból ó levendula, meg rezeda illat áradt, s elkeveredett a friss téglázás pattogtatott törökbuza szagával. A patyolat sok fehérségében arca még halványabbnak látszott. Lágy, lengő mozdulatokkal füzte a lilaszin pántlikát az ingvállakba s közben valami régi, régi nóta tördelődött az ajaka mögül. A virágos kanapé, a kaszten fiókok, a hajlott karu székek, s minden szegelet fehér volt a friss vásznaktól. A secretairen cakkenes, csipkés párnahajak, fersingek, főkötők, kendők voltak, a kasztenen pedig két fonnyadt cseréptubarózsa.

Dániel ur frissen rendelkezett odakünn: — Márton, holnap hat órára hivod Gergőt, addigra lemossátok minden ló lábát csülöktől. Magam vizitálom meg, hogy rendben legyen minden. Rögvest jőjjön Barabás, Gábor és András, hol van? itt van, no jőjjön Barabás. Hát mit irt a szőkefalvi árendás? Ezeket Eszti a kerti szobába viszed. — Igy jött, ment az udvarban s körül zengték a kopók.

A tornácon mécs lobogott s Krisztina asszony fázós keszkenőjében nézte, hogy hozzák a cselédek egymásután a holmikat. Jött a kocsiláda a pincetokkal, meg egy ezerráncu köpönyeggel, azután egy zsák, amiből egy fakutya lógott kifelé, meg a cserge. A tekintetes asszony tünődött: a fakutya is eljött? Akkor a két csizma is eljött s ha a két csizma eljött . . . Hozták a lábzsákot, a bundát, utána lépdelt Barabás, cipelvén sulyos két puskákat a hozzájuk tartozó járulékokkal együtt. A tekintetes asszony egyik ámulásból a másikba esett: ha már a puskák is haza vándoroltak, Isten látja, Vásárhelyt már nem igen maradhatott semmi.

Jött végtére Dániel ur maga. Nem, nem a táblabiró ur. Egresteöy Dani. — Jó estét asszony. No, hogy vagytok? Alusznak már a fiatalok? A Pali lábáról leesett a vas, ezért aztán rám estveledett. — Az asszony odanyujtotta elébe a homlokát és elévilágitott a nagy szobában. Dániel ur lábai alatt recsegett a palló, tágas fel-alá jártában. Megszemlélt mindent, mint aki nem egy fél, de hét éve járt itt utoljára és beszélt, mialatt a cseléd hozta az ételt: — Barabás. Hogy áll a szőlő, Barabás? — Hát ma még állt instállom, állt, de hónap már vaj ki tuggya, nem esik-e le? — Ne temesse a szőlőt, Barabás, temeti az Isten, ha jónak látja. Meg a rozsda. Férges-e? — Hát instállom férgesnek nem férges, de . . . — Mát: de? — Hát tekéntetes ur instállom, hogy meg ne sértsem, a vetésnek is megvan a maga ideje, meg az aratásnak is. Osztán, ha idejét mulassza az ember, hát az ember bánja, nem a magvetés. — Sok minden van a világon, amiről maga még nem hallott, Barabás. Ilyen az is, hogy az ember tul hagyja telni a szőlőt s csak akkor szüretel, mikor másnak a pincéjében forrik már a must . . . — Meg mikor más már elszerződte a fogadósnál az uj bort — vakkant szó közbe Barabás bá.

— Ugy van. Mi pedig nem adunk el bort az idén, egy cseppet sem. De jövőre olyan husz éves borunk lesz, a jövő heti mustból, mint a tokaji aszu. Hát Barabás, hány zsellért tud kend összeszedni holnap a környékről? — jó estét András, neked is Gábor. Hát csak üljetek le, kerül a sor rátok is mindjárt.

Aztán ugy végzé Dániel ur, hogy holnapután kezdődik a szüret. Gábort a kondáról, meg a nyájról vallatta ki, Andrást a szekerekről, hordókról. — Holnap reggel félhatkor befog kend egy könnyü szekérbe. A sárgák rég nem jártak, mi? No jó. Befogja a sárgákat, behajt Vásárhelyre, megkeresi Sámuel urfit, tekintetes Jeddy Domokos ur kancelláriáján. Viszen egy zsákot meg egy levelet neki, avval felpakolnak holmit a Poklosutcai háznál, az urfi is ott legyen. Délben etet, négy órakor indul, utközben semmit el nem hullat, estére csendesen hazaér. A ház kulcsa az urfinál vagyon.

A tekintetes ur végzé a vacsorát meg a rendelkezést s azok menének rendre. Krisztina asszony pedig szemben ült az urával, világitó márványszobor arcáig felhuzott nagykendőjében és hallgatott és csudálkozott,

de azt már csak ugy befelé. Egészen eddig nem szólt annál többet, minthogy: Én már vacsoráztam. Mikor a cseléd megrakván a kemencét is, kiment, Dániel ur fordult egyet véle szemben a székén, fricskázott egyet a mécs hamván és szólott:

— Feleség. Amerikából sok kivándorolt székely jött haza. A föld visszaköveteli az emberét: én is hazajöttem. Ezek a visszavándoroltak küldtek haza. El vannak telve hóbortos eszmékkel: hogy a nép szabadnak született, hogy mindenki egyforma, meg aztán földmérés, adóelengedés, szabad kereskedés s más efféle ostobaságok. A „harisnya" meg a nadrág kezd nem férni meg egymással. Nekem már nem lesz dolgom ilyen emberekkel. A fiaim számoljanak velük, de én még ur vagyok és ur maradok. Ez egy. S a másik az, hogy téged megbántottak. Hol, hol nem, a Samu fiad hallotta, valamely társaságban, ha nem ugy mondták is, hogy ő is meghallja: Szegény, szegény Leányfalvi Krisztina. Bizony a fián is meglátszik az anyátlanság. No duellum hát nem leve belőle, de én aztán elintéztem a magamét. Oda én többet be nem teszem a lábam. Ez kettő. A harmadik — és Dániel ur elgondolkozott egy kicsit — a harmadik az, hogy aki azt mondta, hogy: szegény Leányfalvi Krisztina, annak ugyancsak igaza volt. — Asszony. Te ismered az életemet. Tudod, hogy amióta ismerlek, azóta, ha volt is az ölemben más (az asszony rábólintott csendesen), de a szivemben csak te voltál. Az is egyszerü, hogy miért volt ez igy. Nagyapám, apám is igy csinálta. Fiatalság bolondság. Nem tölthettem itt egész életemet a faluban. Elmentem, széjjelnéztem, láttam, tudást szereztem, megundorodtam és anno 1820. visszaérkeztem. Nem leszek többet szolgabiró Moldovában, itthon maradok. Érted-e asszony?

Kriszta asszony hallotta, de érteni biz a nem egészen értette. Csak annyit érzett, hogy amit most az ura elmondott, ez itt nem fogadalom, mely rendszerint meddő, nem igéret, mely rendesen gyönge, hanem a dolgok természetes rendjén idáig való elérkezés, tehát bizonyosság és e bizonyosság még annál azabb, mivelhogy nem megfáradtan, nem elkedvetlenedve látta hazaérkezni az urát, de kezében egy uj élet kezdetével. És Kriszta asszony titokban most másodszor lett belé szerelmes.

Dániel ur pedig nem várt feleletet. Annyira benne volt az igazság, mint a dió bele a héjjában.

(Folyt. köv.) *Csanády György.*

Tyüh a kutyafáját!

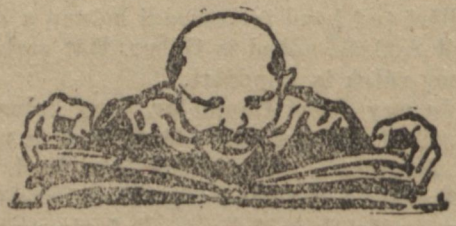

Most jut eszembe, hogy még mindig nem küldöttem be az **Uj Élet**-*nek az uj negyedévi előfizetési dijat. No ezt azonnal helyre pótoljuk. Szegény székely fiuknak bizonyára nincsen ajándékozni valójuk.*

Kelet felé.

Hogy a világháboru nincs befejezve a trianoni békével, azt már az entente nyiladozó szeme is látja. A rettenetes lökések után Európa egyensulya sem állott helyre, Kelet felé pedig csak most kezdődik meg az ujjáéledési folyamat.

A magyar külpolitikának mindig az volt a hibája, hogy horizontját mesterségesen eltorlaszolta Bécs s a Bécsnek hajbókoló magyar politika. Népek irántunk való jó hajlandóságával, vagy ellenszenvével nem sokat törődtünk, a szimpátiákat közömbösen néztük, ellenségeinket gőgösen lekicsinyeltük. Az összeomlásnak fő oka az volt, hogy a magyarság a népek közötti érintkezésben nem helyezkedett el a faji politika tudatosságával, hanem pórázon vezettette magát s minden felelősséget másra háritott.

Ezért van az, hogy még ma sem tudjuk, hogy a népek tengerében merre találjuk meg azokat a boldogan kéklő szigeteket, amerre politikai életünk hajóját nyugodtan terelhetjük. Nem ismerjük a régi és ébredő szimpátiákat, ma még nem tudjuk mire épithetünk.

A 48—49-es szabadságharc nagyszerü tragikuma akkor egész Európa s a távoli Amerika figyelmét és részvétét is felénk forditotta, ilyen folyamatra számithatunk most, amikor a trianoni igazságtalanság a népek ébredő igazságérzetében, felénk fordithatja a rokonszenv hajlamait. De ezzel ma már nem elégedhetünk meg. Európa végzetes tévedések hálójában fetreng, a győző népek nem élvezhetik látszólagos győzelmük gyümölcseit, amikor Kelet felől uj politikai hullámlökések indulnak meg, melyek rejtett energiák s átalakulások forrásait árulják el.

A világháboru legelsősorban a tekintélyeket boritotta fel. Áll ez a világhatalmu politikai tekintélyekre is. A jövő be fogja bizonyitani, hogy a háboru azoknak a hatalmaknak ártott legjobban, akik látszólag győzelemmel kerültek ki a háboruból s ez ami a magyarságnak is némi vigasztalásul szolgálhat, de nem elég arra, hogy ölbetett kézzel várjuk a további eseményeket.

A világháborunak egyetlen eredménye a magyarság jövője szempontjából, hogy önállóságunkat visszanyertük s faji és nemzeti öntudatossággal intézhetjük politikai sorsunkat. Ebben az irányban vezető eszmének kell lenni, hogy a meglévő szimpátiákat politikai tekintetben is kihasználhassuk.

Abdul Hamid uralkodása alatt volt, amikor Konstantinápolyban jártam. Törökország a szultán, középkori, sötét uralma alatt aléltan várakozott. A török határon még a szótárakat és Baedekkereket is elszedték tőlünk, mert nyomtatott betüt nem volt szabad bevinni Törökországba. Konstantinápolyban nem volt telefon és semmiféle villamosgép, mert a szultán félt mindentől, ami a haladást terjesztette volna.

Még a fülemben zengett a „szelamlik" irtózatos „Csok jasa, Padisah!"-ja, amit Abdul Hamid közeledtére, tizezer katona, halálos parancszóra, idegeket megremegtető, fájdalmas üvöltéssel harsogott a Yildiz partjairól a Bosporus s a távol kéklő Marmara-tenger felé. A miniszterek és pasák nyelvöltve futottak vissza a mecsetből a szultán kocsija után, a porban, mint a konc után futó éhes kutyák, a tömegben, mindenikünk mögött egy-egy kém, aki a szavunkat hallgatta. Nyomasztó érzéssel ültem le egy galatai kávéházban, egy fiatal török költő asztalához, aki a verseinek tartalmát magyarázgatta. Csupa lira volt. Lágy, tiszta, palástolt érzések, kis virágdalok, rózsák, miben fájdalmas harmatcsepp ragyog.

Emlékszem, mélán hunyta le a szemét, amikor a